

УДК 37.035.6

Кіндрат В. К.

к. п. н., доцент,
кафедра теорії і практики фізичної культури і спорту
Рівненський державний гуманітарний університет

Довгалець Р. Р.

магістрант спеціальності “Фізична культура і спорт”
Рівненський державний гуманітарний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ВІДРОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ НАРОДНИХ ІГОР ЯК СКЛАДОВОЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Проблема національно-патріотичного виховання молоді є однією з найактуальніших у сучасному українському суспільстві. В умовах збройної агресії та культурної глобалізації особливої ваги набуває необхідність формування у нових поколінь громадян усвідомлення власної ідентичності, поваги до історичної спадщини й готовності захищати їх. Одним із ефективних засобів цього процесу є традиційні народні військові ігри, що впродовж століть виконували функцію не лише фізичного загартування, але й патріотичного виховання.

Ігрова діяльність є одним із найдавніших і найуніверсальніших способів пізнання світу, соціалізації та передачі культурного досвіду. У народній культурі гра не обмежується розвагою – вона виступає моделлю життя, способом навчання та виховання. Вона формує поведінкові норми, закріплює соціальні ролі, сприяє згуртованості громади. Особливе місце серед різновидів традиційних ігор посідають військові ігри, у яких відображено потребу народу у фізичному загартуванні, мужності, витривалості й готовності до оборони рідної землі.

Українська етнопедагогіка приділяє грі надзвичайну увагу. К. Ушинський підкреслював, що гра – це природна школа життя дитини, “дзеркало її внутрішнього світу”. Народні військові ігри – це різновид традиційних ігор, у яких моделюються елементи бойових дій, змагання або фізичної підготовки. Вони мають на меті виховання мужності, витривалості, сили духу та тілесної вправності.

Історіографічний аналіз досліджень народних військових ігор показує, що вони сягають своїм корінням в сиву давнину. Проблематика народних військових ігор, як складової історико-культурної спадщини України, привертала увагу дослідників вже з другої половини XIX століття. У центрі їхньої уваги перебували питання походження народних ігор, їхній зв'язок із військовими традиціями, ритуалами та виховними практиками. Зважаючи на особливості тогочасного суспільства це питання розглядалося на перетині кількох наукових напрямів – етнографії, історії культури, педагогіки та фольклористики. Зі значним ухилом в етнографічний контекст. В більш пізні періоди були здійснені спроби їх систематизації, проте вони припали на радянський період і тому має значний вплив ідеологічних інтерпретацій притаманних для окупаційного режиму того часу. Таким чином, у сукупності, можна стверджувати, що наукова думка лише поверхнево торкалася цієї теми, бракує системного підходу до дослідження їх генези, типології та функцій у контексті української культури.

Досліджуючи тему військових народних ігор на предмет їх придатності до застосування в сучасному навчальному процесі ми виокремили три головні групи таких ігор: індивідуальні, колективні та ритуальні. Кожна з них має власну семантику, функціональне навантаження та історичне коріння. Не слід забувати і про регіональну варіативність народних військових ігор. Вона відображає історичну, культурну та соціальну специфіку кожного етнографічної спільноти в Україні. В цьому контексті багато залежало

від природних умов, впливів сусідніх культур та локальних звичаїв, типових ритуально-символічних змагань із сакральним підтекстом.

Отже, народна військова гра – це універсальний виховний інструмент, який поєднує у собі гру, культуру і громадянську освіту. Вона залишається важливим чинником формування української національної ідентичності, особливо в період випробувань і суспільних трансформацій.

Інтеграція народних ігор у сучасну систему освіти має педагогічне та психофізіологічне обґрунтування. У межах факультативів і виховних заходів широко застосовуються реконструкції ігор типу “Козацькі забави”, “Бій за прапор”, “Штурм фортеці”, “Січові вправи”. Такі форми сприяють не лише розвитку рухових навичок, але й усвідомленню історико-культурної спадщини, що є важливим чинником формування національної самосвідомості.

Дослідження сучасних українських педагогів [1, 2] підтверджують, що включення традиційних ігор у навчальні програми покращує показники фізичного розвитку та соціальної взаємодії у дітей молодшого та середнього шкільного віку. З 2000-х років спостерігається активізація програм, спрямованих на інституційне відновлення народних форм фізичної культури. Зокрема, фестивалі “Козацькі забави”, “Гра Сокіл-Джура”, “Пліч-о-пліч” стають майданчиками для обміну досвідом між освітніми установами.

На рівні вищих навчальних закладів проводяться дослідження з впровадження етнопедагогічних засад у систему фізичного виховання. У межах експериментальних програм здобувачі вищої освіти педагогічних факультетів навчаються методиці організації народних ігор як форми роботи з дітьми та молоддю [3].

Таким чином, відбувається інституціоналізація народних військових ігор – вони переходять із площини етнографічної реконструкції у сферу сучасної педагогічної практики.

Окрему роль у відродженні народних військових ігор відіграють шкільні гуртки та позашкільні заклади. У багатьох громадах функціонують гуртки військово-патріотичного спрямування, у яких елементи народних ігор використовуються як метод навчання.

Народна військова гра, повертаючись у суспільне життя, стає мостом між минулим і сучасністю, поєднуючи у собі духовну спадщину, виховну практику та громадянську активність.

Таким чином, ініціативи з відродження народних військових ігор в Україні:

- сприяють відновленню національної культурної тяглості;
- формують патріотичну свідомість молоді засобами дії, а не декларації;
- інтегрують традиційні цінності у сучасний освітній, громадський і цифровий простір;
- виступають ефективним інструментом соціальної консолідації та національно-патріотичного виховання.

Список літератури

1. Чуча Н.І. Застосування українських народних ігор у фізичній підготовці юних спортсменів ігрових видів спорту / Н.І. Чуча // Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор та однокласників в закладах вищої освіти. Харків. – 2022. С. 121-124

2. Сороколіт Н. Сучасні підходи до формування культурної компетентності школярів засобами фізичного виховання / Сороколіт Наталія, Москаленко Наталія // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2024. – № 1. – С. 94–100. DOI:10.32540/2071-1476-2024-1-094

3. Слімаковський О. Традиції народної фізичної культури української молоді та їх впровадження у процес фізичного виховання студентів / Олег Слімаковський // Молода спортивна наука України : зб. наук. ст. з галузі фіз. культури та спорту. - Львів, 2000. - Вип. 4. - С. 168 - 169.